

## **BISERICA ȘI DREPTUL**

### **1. Teologia Dreptului**

ediție coordonată de

**Pr. Conf. Univ. Dr. Irimie Marga**

Apare cu binecuvântarea

**ÎPS Dr. LAURENȚIU STREZA**

**Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului**

**Editura Andreiana**

**Sibiu – 2010**

|                                                                                                       |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Cuvânt înainte .....                                                                                  | 5   |
| Pr. Prof. Liviu Stan, canonistul șagunian al<br>Ortodoxiei românești .....                            | 7   |
| Biserica și Dreptul .....                                                                             | 19  |
| Jus ecclesiasticum. Dreptul în viața Bisericii .....                                                  | 34  |
| Obârșia și dezvoltarea istorică a Dreptului<br>bisericesc.....                                        | 65  |
| Instituție și instituționalizare în viața<br>bisericească. Importanța și actualitatea problemei ..... | 82  |
| Contribuții și poziții ale teologilor români<br>în probleme de drept bisericesc.....                  | 114 |
| Biserică și cult în dreptul internațional .....                                                       | 163 |
| Concepția canonică a Sfinților Trei Ierarhi în<br>crugul vremii și al vieții bisericești .....        | 232 |
| Dreptul în gândirea românească. Considerații<br>generale.....                                         | 244 |

## Biserica și Dreptul

Faptul că Biserica în devenirea ei istorică, sub chipul societății religioase creștine, a folosit și folosește și normele de drept pe lângă cele religioase și morale, pare un lucru atât de firesc încât legitimitatea lui cu greu poate fi trasă la îndoială.

Cu toate acestea, unii teologi și juriști apuseni (R. Sohm ș.a.), ca și unii mistici răsăriteni, au stârnit discuții cu mari ecouri în jurul acestei probleme, izbutind să o ridice, în zelul lor reformativ, la nivelul unei acute probleme de conștiință.

Mai mult, de pe niște poziții cel puțin ciudate, dacă nu de-a dreptul potrivnice rânduielilor firești ale lumii și ale cugetării, aceștia contestă Bisericii îndreptățirea de a-și organiza viața și lucrarea prin folosirea normelor juridice, mergând până la a declara că, prin acest lucru, conducătorii Bisericii ar fi căzut din har, s-ar fi predat lui antihrist, s-ar fi supus acelei vestite „civitas diaboli”, când ei se pretind cărmuitori în „civitas Dei” etc.

Cu semănarea de îndoieli și cu instrumentele acestora operează în mod principal curente religioase anarhice de toate nuanțele – raționaliste sau mistice – căutând să lovească și să dezorganizeze viața religioasă care se desfășoară în tradiționalele făgașe ale Bisericii.

Acțiunea dizolvantă a unor asemenea curente se duce inițial sub niște aparențe cu totul inofensive, arătându-se



doar că în afară de „legea Domnului” – cea scrisă și cuprinsă în Sf. Scriptură – creștinul nu are nevoie de alte „legi omenești”; că este necesar să nu se ocupe drept-credinciosul „*predat Domnului*” decât de „legea sfântă”; că numai cei „*predați satanei*” și „păcatului” se ocupă și de „alte legi” – ca să sfârșească prin a declara ca „*lucrare a satanei*” și legile de stat și cele bisericesti.

De aici se trece apoi la atac direct împotriva autorității de stat, împotriva cărmuirii de orice fel și, firește, împotriva autorității bisericesti, încercându-se a se risipi pe rând agoniseala de bună rânduială a Bisericii. Se declară că Biserica este doar „în inima omului”, că ea n-are nevoie de preoți, ci doar de credincioși, că ierarhia este creație a legilor de stat, că totul trebuie făcut și în Biserică și în Stat după cum „îi va da duhul” fiecăruia etc.

Iată care sunt urmările practice, de o netăgăduită și acută actualitate, ale unei teze sau teorii cu aparențe inofensive și care face impresia că ar putea interesa doar unele cercuri restrânse de cărturari și de cărmuitori bisericesti; iată și motivele care determină încetarea de a lămuri aspectele fundamentale ale problemei.

În genere, toți cei ce se ridică împotriva folosirii legilor de drept de către Biserică pretind și încearcă să susțină că Biserica n-are nimic comun cu dreptul, care este o creație a Statului, o unealtă a acelei „*civitas terrena*”, de care Biserica nu numai că se poate dispensa, ca de un lucru străin de natura ei, dar care o și încurcă și-i deservește scopurile. Prin urmare, ce să mai vorbim și să ne mai ocupăm de așa-zisul Drept al Bisericii?

Privite lucrurile cu superficialitatea teoreticienilor improvizați ai misticii sau cu puțină înțelegere a unor

juriști cu o cultură unilaterală, s-ar putea crede că, într-adevăr, Bisericii nu îi sunt proprii normele de drept și că acestea, prezente în Biserică, i-ar putea chiar altera caracterul ei de așezământ religios pentru mântuirea sufletelor. Pare cu atât mai verosimilă o astfel de teză, cu cât este destul de greu să se vadă și să se înțeleagă în ce chip, pe lângă har, ar mai fi totuși necesare și legile de drept pentru mântuirea cuiva, și mai ales să se arate modul în care colaborează legea cu harul, locul și felul în care se înnădesc cele două lucrări atât de străine prin natura lor una de alta, pentru ca totuși împreună lor lucrare să asigure mai ușor mântuirea celor ce năzuiesc spre ea.

Dar aparențele pledează adeseori pentru cauze iremediabil pierdute. Așa stau lucrurile și cu problema care se tratează.

În fond ea este cu mult mai simplă decât s-ar bănuși și se poate lămuri cu ușurință, privind lucrurile din mai multe și firești puncte de vedere sau din mai multe laturi, ceea ce urmează să și încercăm.

Este firesc să pornim în lămurirea ei de la elementare noțiuni teologice, întrucât obiecțiile principale s-au ridicat din arena unei anumite teologii stăpânite mai mult de optica mistificărilor decât de vreo reală optică mistică.

După cum se știe, Biserica noastră învață că pentru dobândirea mântuirii, pe lângă har, mai sunt necesare în mod absolut și faptele bune.

Ce va să zică acest lucru? Nimic altceva decât că numai prin har, numai prin trăire mistică, numai prin lucrarea Sfântului Duh nimeni nu se mântuiește și că pentru ca sfânta lucrare a Duhului să rodească trebuie trudă, ostenală prin bună lucrare, prin fapte alese, prin fapte bune.



Dar, care este oare etalonul prin care apreciem valoarea faptelor noastre? Evident că primul etalon îl constituie adevărul de credință, adevărul dogmatic. Dar al doilea, cuprins implicit în cel dintâi, îl constituie adevărul etic religios, turnat în principii și norme sau legi morale, legi de comportare individuală și socială, obligatorii pentru credincioși.

Orientându-se după aceste adevăruri și săvârșind fapte în conformitate cu imperativele lor, credinciosul are conștiința că a săvârșit fapte vrednice de mântuire.

Ce se întâmplă însă atunci când cineva dintre credincioși, din slăbiciune, ispite sau orice alte cauze nu se conformează normelor etico-religioase, se abate de la ele și se poartă cu „neorânduială”, după vorba Sf. Apostol Pavel? (II Tes. 3, 11).

Cârmuirii bisericești nu-i poate fi indiferentă alunecarea și pierderea prin „neorânduială” a nici unuia dintre fiii Bisericii, căci păstorul cel bun își lasă turma și aleargă după oaia cea pierdută. Pentru a-l readuce de pe calea pierzării pe cel căzut, ca și pentru a-i feri de cădere pe cei ce stau, Biserica folosește toate mijloacele de îndreptare duhovnicească și de bună cârmuire, și anume: Sf. Taine, rugăciuni și slujbe felurite, apoi rânduieli de conținut religios-moral care normează activitatea și îndrumă pașii fiecăruia.

Prin toate acestea se urmărește ajutorarea credinciosului pentru săvârșirea de fapte bune, de trăire în har, în scopul dobândirii mântuirii. Se întâmplă însă ca toate aceste mijloace, care țin de natura religioasă a Bisericii, să nu fie suficiente nici pentru păstrarea bunei rânduieli în Biserică și nici pentru îndreptarea ei atunci când se strică

Respect pentru oameni și cărți

prin căderea unora. În asemenea cazuri, Biserica, fără a renunța la folosirea mijloacelor strict religioase, fără a le abandona, mai adaugă acestora, ca auxiliare, și mijloace care țin de natura socială, iar nu religioasă, a ei, și între acestea se numără în primul rând legile de drept.

Cum se face, și cum și în ce măsură se poate admite ca legile de drept propriu-zise, chiar legile de Stat, ca legi externe pentru Biserică și uneori atât de neconforme sau contrarii celor bisericești să fie considerate ca auxiliare ale celor bisericești, în scopul determinării sau ajutorării creștinilor de a săvârși fapte bune, mântuitoare?

La aceste întrebări, răspunsul e simplu, deși pentru unii pare chiar cu neputință de formulat.

Legea de Stat, sau orice lege de drept, poate servi și servește de fapt la îndreptarea credinciosului prin obișnuirea lui cu rânduiala, prin deprinderea lui cu săvârșirea faptelor bune și folositoare atât pentru el, cât și pentru semenii săi.

Aceste legi pot îndeplini și îndeplinesc de fapt rolul și rostul unor opreliști sau încătușări fizice pentru cei ce nu-și pot da seama singuri de primejdiile la care se expun ei sau la care-i expun pe alții, dacă trec dincolo de acestea, dacă nu le respectă. Ele sunt limite ale vieții, sunt bărci de salvare pentru naufragiați, nu corăbii pentru navigatori. Sunt uneori amare doctorii, pentru cei care vor să-și recapete sănătatea. Nu sunt mijloace curente, comune și direct legate de acțiunea harului, ci mijloace extraordinare, care se folosesc la nevoi grave, în lipsa celor din priza directă a harului, ca mijloace indirecte ale acestuia, sau în mod obișnuit ca granițe sau tipare pentru desfășurarea mai ușoară și mai eficace a lucrării pentru mântuire.



Și totuși, chiar astfel stând lucrurile, Dreptul, în genere este inevitabil legat de natura Bisericii și de misiunea ei, fiindcă la apariția Bisericii natura însăși a omului, după căderea lui în păcat, nu mai putea oferi acțiunii Bisericii un material căruia să-i fie suficiente pentru mântuire mijloacele directe ale harului.

Datorită acestui fapt au apărut mai întâi legile ei religioase și morale, care s-au dovedit a nu fi nici ele suficiente de la o anumită vreme, de când seminția omenească unitară s-a împărțit în grupuri antagoniste, dintre care cele mai de neîmpăcat au fost și au rămas clasele sociale.

Pentru cârmuirea omenirii împărțite în clase antagoniste nu ajung legile religioase și cele morale. Această împărțire a reclamat și alt fel de legi, legile de drept; și câtă vreme vor exista clase sociale antagoniste, nu dispar nici legile de drept, căci nu s-a descoperit un alt mijloc prin care ar putea fi înlocuite.

Întrucât de la început și credincioșii Bisericii au fost împărțiți în clase, iar întrucât această împărțire vedem că n-a dispărut și că nu dispare ca realitate socială nici din Biserică, este firesc ca și din acest motiv în viața Bisericii să se impună necesitatea legilor de drept.

Se ignoră adesea faptul că Biserica a fost destinată pentru oameni, pentru starea în care se găsesc ei, iar nu pentru îngeri, pentru starea acestora sau pentru alte eventuale duhuri neîntropate, sau că, deși destinată pentru oameni, totuși nu are rosturi seculare, ci numai de a servi trecerii prin „saeculum”.

Creatorul ar fi disprețuit creatura și ar fi condamnat-o la osândă veșnică, dacă, destinând în principiu Biserica pentru om, ar fi întemeiat-o în așa fel ca să nu fie



accesibilă oamenilor. Acest lucru ar fi fost posibil, dacă la urzirea Bisericii nu s-ar fi ținut seama de întocmirea sau alcătuirea omului, de natura lui, adică atât de latura materială, cât și de cea imaterială a ființei umane.

A se formula și a se încerca să se prezinte ca învățătură creștină teza potrivit căreia ființa Bisericii ar rezida numai în elementul haric și în trăirea internă nevăzută a adevărilor de credință, că ea ar fi numai comunicarea sacră și nevăzută a sfinților echivalează cu a o declara inexistentă pentru oameni, contrară naturii umane și inaptă pentru îndeplinirea misiunii ei printre oameni, și probabil rezervată stihilor celor fără de trupuri. Deci Biserica nu numai că nu ar putea fi cunoscută, dar nici nu ne-ar interesa.

Desigur însă că, în teologie, nimeni n-ar putea susține că Biserica n-ar avea o latură sau un conținut nevăzut, o putere sau un element divin, care constituie suportul și izvorul celui văzut.

Acest lucru nimeni nu-l contestă și gândirea teologică în general este de acord să considere că Biserica are o natură amfibie divin-umană și că ea este destinată pentru oameni.

Se face totuși în teologia apuseană o confuzie gravă și intenționată cu privire la destinația ei religioasă pentru oameni, pe care o identifică cu așa-zisa destinație seculară a Bisericii, ceea ce este cu totul altceva. Prin destinația seculară a Bisericii, după modul de gândire apusean, se înțelege nu ceea ce se leagă de tangența ei cu „saeculum”, ci ceea ce reprezintă țelurile nereligioase și pur seculare ale unei preținse activități bisericești, prin care se tinde la o supremație a Bisericii ca așezământ